

Lausunto

14.08.2025

Asia: VN/27065/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue pitää kyseistä lainsäädäntöhanketta kannatettavana. Kiinnitämme huomiota kahteen seikkaan, ehdotettuun poliisilain 4 luvun 5 §:ään (tietojen saanti sosiaali- ja terveydenhuollosta) sekä 7 luvun 2 §:ään (tietojen luovuttaminen).

Ehdotetun 4 luvun 5 §:n mukaan poliisilla olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tieto henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tiettyinä aikoina ja tieto läsnäolleen henkilön henkilöllisyydestä laissa määrättyissä tilanteissa. Tässä yhteydessä tulee pitää huoli siitä, että kansalaisen sote-palvelujen käyttö on korostuneen luottamuksellinen asia ja tietoja ei tule antaa siinä laajuudessa, että se olisi omiaan vaarantamaan kansalaisen hakeutumista sote-palvelujen piiriin. Haastemieslaissa (505/1986) säädetään haastemiehelle periaatteessa rajoittamaton tiedonsaantioikeus yhteystietojen saamiseen tiedoksiantotehtävää varten. Korkein hallinto-oikeus on ennakkopäätöksessään KHO:2025:10 käsitellyt sitä, miten laajalti haastemiehellä on oikeus saada tietoja henkilön asioimisesta sote-palveluja tuottavissa yksiköissä. Haastemiehellä oli oikeus saada tieto sillä hetkellä palveluissa olevasta ihmisestä. Sen sijaan tietoja henkilön tulevista vastaanottoajoista tai mahdollisista aiemmista hoito- tai palvelutapahtumista ei pidetty haastemieslaissa tarkoitettuina muina yhteydenottoon tarvittavina tietoina, eikä haastemiehellä siten ollut haastemieslain perusteella oikeutta saada niitä. Vastaavalla tavalla poliisin oikeus tiedonsaantiin on rajattava juuri siihen hetkeen, jolloin kansalainen on tai ei ole palveluissa. Säännöksen ei tule mahdollistaa sitä, että kansalaisen tulevista palvelutapahtumista annettaisiin tietoja poliisille. Tämä vaarantaisi kansalaisen hakeutumisen tarvitsemiinsa sote-palveluihin.

Ehdotetun 7 luvun 2 §:n mukaan poliisi saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jos tietojen luovuttaminen on yksittäistapauksessa tarpeen poliisille tai muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle kuuluvan tehtävän tai tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi.

Tältä osin ehdotuksen perusteluissa korostuu rikoksentorjuntaan ja yleiseen turvallisuuteen liittyvät seikat. On syytä arvioida asiaa laajemmin myöskin toisen viranomaisen lakisääteisiin tehtäviin liittyvän tiedontarpeen osalta. Esimerkkinä mainittakoon, että hyvinvointialueella on sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 4 luvussa säädetty velvollisuus omavalvontaan. Palvelunjärjestäjän on valvottava toimintaansa siten, että sosiaali- ja terveydenhuolto on sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaista kuin asiakkaiden ja potilaiden tarve ja turvallisuus edellyttävät. Omavalvonnan toteuttaminen voi edellyttää, että hyvinvointialue saisi tietoja mm. poliisilta oikeuslääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä, joka tätä säättävän lain mukaan on salassapidettävää tietoa ja poliisi ei nykyisin voi tällaista tietoa terveydenhuollon toimijalle antaa.

Hyvinvointialueilla ja sitä edeltävillä organisaatioilla on jo vuosia pyritty oppimaan tapahtuneista virheistä ja epäkohdista. Vakavissa tapahtumissa, joissa seurauksena on ollut kuolema, on käynnistetty tarkempi vaaratapahtumien selvitys (Vakavien vaaratapahtumien tutkinta – Opas sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioille), joka on keskeinen asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämisen menettelytapa ja osa omavalvontaa. Vakavat, kuolemaan tai pysyvään haittaan johtaneet tapahtumat tulisi tutkia aina tarkemmin. Tutkinnan käynnistäminen edellyttää, että tapahtumat tunnistetaan. Ympärivuorokautisen palvelun piirissä olevien asukkaiden ja potilaiden kohdalla tämä toteutuu, mutta tilanteissa, joissa henkilö on kuollut kotonaan, ovat pulmallisia etenkin ellei henkilö ole aktiivisen hoidon piirissä. Esimerkkinä tilanteesta tapahtumaketju, jossa henkilö on lähiaikoina ennen kuolemaa ottanut yhteyttä sosiaali- ja terveydenhuoltoon (esim. mielenterveysongelmat, pitkäaikaissairauden paheneminen), mutta ei ole saanut hoitoa, hoidontarvetta ei ole arvioitu tai arviointi on ollut virheellinen. Tällä hetkellä kotona tapahtumat kuolemat selvittää poliisi ja oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus on osa kuolemansyyntutkintaa, ja näin ollen salassa pidettävää tietoa. Vakavien vaaratapahtumien tutkinta vaatii henkilöresurssia ja ennen laajaa tutkintaa tulisi selvittää, johtuiko kotona tapahtunut kuolema sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta tai toimimattomuudesta vai oliko kyseessä kenties ihan joku muu syy. Ellei tiedetä miksi henkilö kuoli, on mahdotonta kehittää toimintaa ja estää vastaavista syistä johtuvia vakavia haittoja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen näkökulmasta olisi tärkeää omavalvonnallisesti seurata myös palvelun ulkopuolella syystä tai toisesta olevien (esim. palvelua jonottavien) vakavia tapahtumia. Vain selvittämällä juurisyytä on mahdollista kohdentaa rajallinen resurssi vaikuttavasti.

Nykyisin väestön sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaa useat eri toimijat, ei yksittäinen lääkäri. Verovaroin järjestettyä hoitoa tulee kehittää kaikella saatavilla olevalla tiedolla ja tämä tieto tulee antaa alueen palvelujen järjestäjälle näin pyydettyäessä. Ihanteellisessa tapauksessa ilman

erillistä pyyntöä, mikäli poliisi esitutkinnassaan havaitsee yhteyden kuoleman ja sosiaali- ja terveydenhuollon välillä (esim. sairauden paheneminen hoitoon pääsyä odottaessa).

Kela Sakari
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue - Siun sote